

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ
„СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

ЮРИДИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ

Катедра
НАКАЗАТЕЛНОПРАВНИ
НАУКИ

SOFIA UNIVERSITY
ST. KLIMENT OHRIDSKI

FACULTY OF LAW

Department of
CRIMINAL LAW
SCIENCES

Павел Георгиев Панов

**ПРЕДАВАНЕ НА СЪД И ПОДГОТВИТЕЛНИ
ДЕЙСТВИЯ ЗА РАЗГЛЕЖДАНЕ НА ДЕЛОТО В
СЪДЕБНО ЗАСЕДАНИЕ**

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

на дисертационен труд за присъждане на
образователна и научна степен „доктор“

Област на висшето образование:
Професионално направление:
Научна специалност:
Научен ръководител:

3. Социални, стопански и правни науки
3.6. Право
Наказателно-процесуално право
проф. д.ю.н. Маргарита Чинова

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ
„СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

ЮРИДИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ

Катедра
НАКАЗАТЕЛНОПРАВНИ
НАУКИ

SOFIA UNIVERSITY
ST. KLIMENT OHRIDSKI

FACULTY OF LAW

Department of
CRIMINAL LAW
SCIENCES

Павел Георгиев Панов

**ПРЕДАВАНЕ НА СЪД И ПОДГОТВИТЕЛНИ ДЕЙСТВИЯ ЗА РАЗГЛЕЖДАНЕ
НА ДЕЛОТО В СЪДЕБНО ЗАСЕДАНИЕ**

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен
„доктор” по научна специалност „Наказателно процесуално право”,
професионално направление 3.6. Право

София

2025г.

Научен ръководител: **проф. д.ю.н. Маргарита Чинова**

Членове на научното жури:

външни членове

.....

.....

.....

вътрешни членове

.....

.....

Публичната защита ще се проведе на
на Ректората на Софийски университет „св. Климент Охридски“

§ 1. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Откритото подготвително разпоредително заседание бе отново въведено в българския наказателен процес, считано от пети ноември 2017 година, като за няколко години на правоприлагане на новата процесуална уредба на глава Деветнадесета на НПК се затвърдиха опасенията на академичната общност и на практикуващите юристи, че повечето от законодателните разрешения са прибързани, далеч от задоволителни и приети, без да се държи сметка за цялостната концепция на Наказателнопроцесуалния кодекс. Макар и редица автори през годините след коментиранияте промени да са засягали частично новата законодателна концепция на Народното събрание за предаването на съд и подготвителните действия за разглеждане на делото в съдебно заседание, до момента няма задоволителен брой научни трудове, които да ги разгледат и обсъдят критично. Натрупаната съдебна практика от друга страна категорично се противопостави на някои от разбиранията в доктрината, като дори и последната не можа да формулира единно становище по отношение на годността на новата процесуална уредба да отговори на очакванията на обществото.

Настоящият дисертационен труд е фокусиран върху актуалните проблеми на уредбата в Глава Деветнадесета НПК и си поставя следните задачи: да коментира законодателните цели, преследвани с измененията на НПК от 2017 г., и да стигне до извод дали същите са постижими с направените промени; да обобщи становищата, изразени в научната общност, по отношение на спорните моменти в този процесуален стадий; и най-вече да проследи развитието на съдебната практика по прилагането на новата уредба.

Направен е исторически преглед на института на предаване на съд и подготвителните действия, като е отделено място и на общ сравнителноправен анализ с няколко европейски държави.

Основен момент е детайлното разглеждане на третия етап на този първи стадий на съдебната фаза, като са засегнати въпросите, които се обсъждат в разпоредителното

заседание (чл. 248 ал.1 т. 1-8 НПК) и най-вече този, свързан с наличието или липсата на съществени процесуални нарушения, допуснати в досъдебна фаза, които налагат връщането на делото на прокурора (чл.248 ал.1 т.3 НПК). Съвместно с този въпрос е анализирана подробно и новата за нашия наказателен процес „преклузия“, въведена в чл.248 ал.3 НПК, която всъщност противопостави съдебната практика на някои от становищата в доктрината, включително и на самата законодателна идея за окончателно разрешаване на този въпрос още в това подготвително заседание. Дисертационният труд се спира и на критикувания еднопосочно от доктрината и практиката „каталог“ на съществените процесуални нарушения – чл.249 ал.4 НПК. Законодателните разрешения и националната съдебна практика е разгледаната през призмата на Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи (КЗПЧОС), произнасянията на Европейския съд по правата на човека, като е отделено място и на редица решения на Съда на Европейския съюз (СЕС) във връзка с приложението на производното право на ЕС, уреждащо правата на обвиняемия и на пострадалия в наказателния процес.

Предмет на дисертационния труд са разпоредбите на НПК от Глава Деветнадесета, уреждащи трите етапа на този първи подготвителен стадий на съдебната фаза, както и становищата в доктрината и произнасянията на съдебни състави от различни по степен съдилища по тяхното приложение.

Обект на разработката са действията на съда в трите етапа на този първи стадий на съдебната фаза, както и тези на участниците в разпоредителното заседание.

Използваните **методи** в дисертационния труд са анализ на релевантната нормативна уредба в НПК, приложени са редица способности за тълкуване, исторически и сравнителен анализ. Основно приложен е юридическият метод.

Ползата от изготвяне на дисертационен труд по избраната тема се проявява на първо място **за законодателя**, доколкото нормотворческа му дейност по отношение на измененията в Глава Деветнадесета на НПК е подложена на сериозна критика и същата би могла да послужи за преценка от негова страна на дадените законодателни разрешения и впоследствие за провеждане на крайно необходимата реформа. В самия

дисертационен труд са дадени редица предложения за законодателни изменения за усъвършенстване на процесуалната уредба. Що се отнася до **правоприлагащите органи**, в дисертационния труд се прави опит да бъде разгледана съдебната практика на съдилищата, същата да бъде систематизирана, обсъдена и анализирана с цел еднаквото правоприлагане в сходни казуси и избягване на правната несигурност. Доколкото изследването е от първите с цялостен поглед върху актуалната редакция на Глава Деветнадесета от НПК, същото се базира на вече налични научни публикации, като се систематизират различни тези и същите се подлагат на анализ. От друга страна са изложени вижданията на автора по неразглеждани до момента въпроси или се излагат гледни точки на вече известни проблеми по отношение на правоприлагането, което доразвива **правната наука**.

§2. ОБЕМ И СТРУКТУРА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Дисертационният труд представлява научно изследване в общо 312 страници, които включват неговото съдържание и приложен списък с използвана литература, наброяваща 53 научни публикации на български представители на науката и практикуващи юристи и 10 публикации на чужди автори. С цел систематизиране на научния труд са използвани общо 256 бележки под линия.

Структурата на материала включва увод, осем глави с обособени в тях раздели и подраздели, заключение и списък на използваната литература.

§3. РЕЗЮМЕ НА ОСНОВНИТЕ МОМЕНТИ В ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

УВОД

В увода е посочен предметът на дисертационния труд, накратко са изложени част от тезите, развити и защитени в него, неговата актуалност, както и структурата на последващото изложение.

ГЛАВА ПЪРВА

В първата глава на дисертационния труд е отделено място за исторически преглед на института на предаване обвиняемия на съд с идеята да се акцентира върху провеждането на открито разпоредително заседание с такава задача, когато законодателят е предвидил провеждането на такова. Доколкото законодателната визия на предаването на съд е била често променяна, логично провеждането на открито разпоредително заседание е било само в някои периоди част от българския наказателен процес. **В параграф първи** е разгледано предаването на съд по Закона за углавното съдопроизводство от 1897г., а в **параграф втори** - предаването на съд по Военносъдебния закон от 1949г. **В третата част на първа глава** е засегнат подробно въпросът за предаването на съд по НПК от 1952г., докато в **параграф четвърти** е направено значително по обем изследване на предаването на съд по НПК от 1974 г. с оглед факта, че тогава за последен път откритото разпоредително заседание е било част от българския наказателен процес преди да бъде отново въведено с измененията в действащия НПК, които са в сила от 5.11.2017 година (ДВ, бр. 63/2017). Целта е да бъдат сравнени действалите тогава процесуални правила с актуалната процесуална уредба, като се държи сметка, че последната е факт след демократичните промени в Република България и след присъединяването на страната ни към Съвета на Европа и Европейския съюз, което от своя страна налага съобразяване и с наднационални източници на правото. Разгледаният въпрос дава основание да се приеме, че макар и да става въпрос за правни норми, създадени преди повече от петдесет години, същите в някои аспекти се явяват по-адекватни и рационални от съвременната законодателна уредба.

ГЛАВА ВТОРА

В тази глава е дадена кратка характеристика на предаването на съд и на подготвителните действия за разглеждане на делото в съдебно заседание по НПК от 2006 година преди измененията със ЗИДНПК, Държавен вестник, бр. 63 от 04.08.2017, влезли

в сила на 5 ноември 2017 година, като целта е да се обърне внимание на новата законодателна концепция да се изостави строго формалното разпоредително заседание за сметка на ускоряване на развитието на производството и предоставянето на правомощията по предаване на съд и на подготовката на самото съдебно заседание еднолично на съдията докладчик. Обърнато е внимание и на обстоятелството, че новият и сега действащ НПК влиза в сила около година преди присъединяването на Република България към ЕС, като се стреми да имплементира достиженията на Общностното право и да хармонизира наказателнопроцесуалната уредба с този нов правен ред. **В параграф втори** е направен общ и основен сравнително правен анализ на предаването на съд в Република Франция, Федерална република Германия и Кралство Испания, което дава възможност да се изследват достиженията на държави от континенталната правна система и да бъдат съпоставени с новия възприет от Народното събрание подход за този стадий на съдебната фаза на българския наказателен процес.

ГЛАВА ТРЕТА

Отделена е самостоятелна глава, **в първия параграф** на която са разгледани целите, които законодателят си поставя при приемането на НПК от 2006 година с оглед членството или бъдещото такова на страната в международни организации, даващи наднационална уредба на материя, засегната от българското наказателнопроцесуално право. **Във втория параграф** е отделено внимание на законодателните мотиви и цели при въвеждането отново на откритото разпоредително заседание като част от първия стадий на съдебната фаза на наказателното производство. Първоначално се *резюмират основните аргументи на вносителя на законопроекта* – Министерски съвет, според които основната цел е да се ускори наказателното производство, като основната част от измененията касаят цялостно нова концепция относно крайния момент за решаване на въпросите за допуснатите в досъдебното производство отстраними съществени процесуални нарушения, несвързани с процеса на събиране и проверка на доказателствата – разпоредителното заседание. Изрично е посочено, че този

преклузивен срок ще важи и за съда, освен за страните. Предотвратява се според вносителя съществуващата възможност за констатиране на допуснати нарушения в досъдебната фаза едва в края на първоинстанционното или въззивното производство и връщане на делото в предходната фаза, което често обезсмисля проведените до този момент процесуални действия и забавя съществено наказателното производство. Отделно се посочва, че по този начин ще се преодолее и често срещаният в практиката проблем за връщане на дело за допълнително разследване с указания за събиране на конкретни доказателства и осъществяване на способности за събирането им. Тази теза е критикувана в дисертационния труд, доколкото липсата на необходимост за връщане на делото за доразследване е окончателно установена с ТР № 2 от 2002 година ОСНК на ВКС.

В тази част на труда са изложени контрааргументи на хаотичните законодателни предложения, като се акцентира на липсата на практически поглед върху наказателния процес от 2006 г. до момента на измененията, включително и що се отнася до приложението на **наднационални източници** на правото, каквито са правото на ЕС и КЗПЧОС, които не допускат ограничения за страните да навеждат доводи за допуснати на досъдебната фаза процесуални нарушения, а съдът продължава да следи за тяхното наличие до самия край на наказателния процес, в който смисъл **впрочем е и вече трайната съдебна практика** на върховната съдебна инстанция, която е анализирана в дисертационния труд.

В дисертационния труд не се споделят аргументите на вносителя **на промените** относно **незабавното разглеждане на делото след разпоредителното заседание** по смисъла на чл.252 от НПК, освен в случаите на налични предпоставки за провеждане на диференцирана процедура.

На **критика** е подложен и приетия изненадващо със същия законопроект „**каталог**“ на **съществените процесуални нарушения**, които да водят винаги до връщането на делото в предходната процесуална фаза, който **впрочем** среща пълното неодобрение на академичната общност и е силно критикуван в научни разработки.

Изложени са аргументи по отношение на липсата от необходимост на такова изчерпателно изброяване, респективно неправилното посочване на някои от възможните нарушения като съществени и неотстраними в съдебната фаза.

Разгледано е Решение № 14/2018 по конституционно дело 12/2017 година на Конституционния съд по отношение на забраната в касационната жалба да се навеждат доводи за допуснати на досъдебна фаза съществени и отстраними процесуални нарушения, като са обсъдени мотивите на Конституционния съд, които навеждат по-скоро на извод, че чл.124 от КРБ не дава въобще възможност пределите на касационна проверка и нейния обхват, включително и поискан от страните, да бъде ограничаван. Същото това решение е засегнато в дисертационния труд и систематически в тази глава по отношение на предвидената и обявена за противоконституционна възможност да се даде ход на разпоредителното заседание дори и защитникът да е посочил уважителни причини за неявяването си. В труда е подложена на критика колизията в законодателните идеи и разрешения по отношение на участието на защитник, анализирано в корелация с изведената от самия вносител на законопроекта изключителна важност на това подготвително заседание.

На последно място в този параграф е критикувана и силно ускоряващата според вносителя на законопроекта възможност, предвидена в чл.252 от НПК, производството да приключи в едно съдебно заседание. В контекста на изложеното в тази част, чл.252 ал.1 НПК не може да се приеме като съществен инструмент за ускоряване на наказателното производство в съдебната фаза, доколкото зависи на първо място от волята на страните и тяхното желание да съдействат за бързото развитие на производството.

В заключение на параграфа е прието, че използваният от законодателя подход, възприет с измененията, с които се въвежда разпоредителното заседание, е изначално погрешен, необмислен, и силно критикуван в част от доктрината и в преобладаващата съдебна практика и не води реално до стимулиране на страните да изчерпват възраженията си за допуснати съществени процесуални нарушения в това заседание. Част от доктрината и актуалната съдебна практика не приемат наличие на преклузии за съда и ограничаване на служебното начало в този аспект, а по-новата практика дори и по

отношение на страните. Това обезсмисля въобще провеждане на открито разпоредително заседание и произтичащото от това забавяне на процеса в съдебна фаза.

В **третия параграф** на трета глава е дадена кратка **обща характеристика на предаването на съд и подготвителните действия** за разглеждане на делото в съдебно заседание. Отделено е внимание на съществуващ в доктрината, а и в практиката, спор какво е мястото на разпоредителното заседание в наказателния процес и как се определя то в неговата съдебна фаза. Изложени са аргументи, според които за целите на дисертационния труд *предаването на съд и подготвителните действия за разглеждане на делото в съдебно заседание* се разглеждат **като самостоятелен стадий** на наказателния процес. Безспорно това е и първият стадий на съдебната фаза. Нововъведеното през 2017 г. разпоредително заседание е етап от този стадий, за което са изложени аргументи, както с оглед приетото в преобладаващата част от цитирани научни разработки, така и от част от съдебната практика. Констатирано е, че неправилното определяне на разпоредителното заседание като стадий, както и като част от първото по делото заседание поражда проблем относно **момента, от който важи принципът за неизменност на състава на съда**, който неправилно съдебната практика определи да е от това подготвително заседание. Определени са **целите и задачите** на този стадий, като е посочен общо и процесуалният инструментариум, с който те се постигат. Става въпрос за дейност, целяща да бъдат предварително решени основни въпроси за подсъдността на делото, за съдбата на наказателното производство, респ. за съдебното, както и въпроси, условно свързани с продължаването на делото във втория стадий на съдебната фаза в случай, че са налице предпоставки за това и самата организация на последващите съдебни заседания, както и решаването на въпросите за реда, по който ще се разгледа делото, съответно конституирането на страни. Задачите на този стадий според доктрината са три, а именно: да се образува съдебното производство, да се насрочи и подготви разпоредително заседание и да се проведе самото разпоредително заседание, което определя и характеристиката му като **контролен по отношение на досъдебното производство**. Направена е и съпоставка с характеристиката на разпоредителното заседание, дадена в Решение № 14/2018г. на Конституционния съд.

Отделено е внимание и на **кратката характеристика и общите принципни положения** на новия за НПК институт на **очевидната фактическа грешка** – чл.248а от НПК, като същият е сравнен с института на изменение на обвинението – чл.287 от НПК и са очертани положителните тенденции за деформализиране на наказателния процес що

се отнася до възможността обвинителният акт да подлежи на несъществени корекции, без да се връща делото на досъдебна фаза. Институтът е разгледан подробно в следващите части на изложението.

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА

Тази част на дисертационния труд е фокусирана върху **първия етап на разглеждания първи стадий на съдебната фаза** - образуването на съдебното производство. Главата е разделена в два параграфа.

Параграф първи касае общите положения, свързани с образуване на делото, респективно се занимава със съществени изменения в приложимата законова уредба, а **вторият параграф** подробно се спира върху дигитализацията на наказателнопроцесуалната дейност, доколкото същата е залегнала в изменените разпоредби на Глава Деветнадесета на НПК.

По отношение на актуалната уредба се констатира съществени промени и в първия етап на този стадий, а именно „Образуване на съдебното производство“. Доколкото централно място в този стадий заема нововъведеното открито съдебно разпоредително заседание е налице **двуетапност и в самите подготвителни действия**. Те се извършват **първоначално от съдията докладчик**, който подготвя законосъобразното провеждане на самото разпоредително заседание /чл.244в НПК/, а **след това и от целия съдебен състав**, който се произнася по въпросите на чл.248 НПК (трети етап). Изложени са аргументи защо не по всеки депозиран в съда самостоятелен документ следва да се образува дело без да се преценява дали въобще има характеристиката на тъжба от външна страна. Нарушение на процесуалния закон би било образуване на дело по документ, който не е от изчерпателно посочените в чл.247 НПК. Следва да се отбележи, че още през 2016 г. законодателят поема насока към пълно дигитализиране на правораздаването, предвиждайки създаването на редица информационни системи, които да обслужват съдебната власт и да позволяват книгата по делата да бъдат съхранявани и достъпвани в електронна форма, като е направена съпоставка между уредбата в Закона за съдебната власт и НПК по отношение на

електронното дело и въвеждането на документи с процесуално значение в него. Констатирана е тъждественост между разпоредбите на двата нормативни акта, което е критикувано с оглед липсата на необходимост от преповтаряне на вече уредени в ЗСВ обществени отношения. Дадени са характеристиките на електронно дело, както и неговите особености, като е изразена и позиция по отношение на несъвършенствата на тази нова уредба и практическата ѝ неадекватност. Разгледана е **практика на касационната инстанция**, която е еднопосочна и категорична по отношение на необходимостта **съдебните актове, независимо дали са подписани в електронна среда, или не, да бъдат налични и на хартиен носител и да носят подписа на съдията или на съдебния състав.**

Констатирано е **законодателно несъвършенство** по отношение на липсата на **възможност на пострадалия да се запознае с материалите, включени в електронното дело**, доколкото такова правомощие е установено, че е предоставено **само на страна в производството.**

Стига се до извод, че коментираните разпоредби в НПК не предвиждат съществени отклонения в сравнение със ЗСВ, и затова съществуването им е безпредметно, а същите създават неяснота и опасност от ограничаване правата на бъдещи участници в съдебното производство. Уредбата в ЗСВ е достатъчно детайлна, ясна и подробна, че да се налага нейното доразвиване в Глава деветнадесета на НПК.

С оглед измененията обаче, може да се приеме, че образуването на съдебното производство като етап на стадия „Предаване на съд и подготвителни действия за разглеждане на делото в съдебно заседание“ след измененията от 05.11.2017 г. лиши председателя на съда от неговата възможност за правна преценка по отношение на частната тъжба, доколкото установяването на нередовности в нея вече е правомощие единствено на съдията - докладчик. Касае се за почти изцяло техническа дейност, усложнена с необходимостта да се образува и електронно дело, което да бъде попълнено с дигитална информация и електронен образ на постъпилите книжа на хартиен носител. В случай, че подаденият документ до съда не представлява тъжба, нарочно разпореждане за отказ да се образува производство не се дължи, а с разпореждане под формата на резолюция документът се изпраща на компетентния орган. След образуването на съдебното производство пред първата инстанция се изчерпва и

съдържанието на този първи етап на съответния първи стадий на съдебната фаза.

ГЛАВА ПЕТА

Тази глава е посветена на втория етап от анализирания първи стадий на съдебната фаза - **Насрочване и подготовка на разпоредителното заседание**. Разделена е в два **параграфа**, първият от които се занимава с общите положения, характерни за този етап, а вторият изследва конкретно действията на съдията докладчик.

Именно с **решаване на въпросите** по чл.247б НПК от определения съдия **започва и процедурата по предаване на обвиняемия на съд**. Следва да се има предвид, че по НПК от 2006 година именно съдията предава обвиняемото лице на съд, **а не прокурорът**. Именно с даване на положителен отговор на въпроса по чл.247б ал.2 т.2 НПК от определения съдия **започва и процедурата по предаване на обвиняемия на съд**.

Направен е обстоен анализ на **актуалната** процесуална уредба на **втория етап** (вече определян в доктрината така) на стадия „Предаване на съд и подготвителни действия за разглеждане на делото в съдебно заседание“, който **обхваща действията по подготовката на разпоредителното заседание и неговото насрочване, включително и конституирането на част от страните** или по-точно задължителните страни в съдебната фаза на производството. Единствено наказателни дела, по които е внесен **обвинителен акт**, подлежат на разглеждане **в открито разпоредително заседание**, с **изключение** на тези, приключили по **бързото производство** – чл.376 и чл.378 НПК, когато **съдията - докладчик** извършва **самостоятелно** подготвителните действия и насрочва директно съдебно заседание, в което следва да започне и съдебното следствие. Тези изключения дават основание да се приеме, че вторият етап на разглеждания стадий на съдебната фаза на наказателното производство може да е последен с оглед основанието за образуване на делото, вида на акта, с който е сезиран съда, както и с оглед на реда, по-който е внесен обвинителният акт.

Прието е, че съдията докладчик първоначално извършва предварителни действия еднолично, а в откритото разпоредително заседание се извършват същинските подготвителни действия при решаване на въпросите по чл.248 НПК.

Впоследствие е разгледана подробно цялостната дейност на съдията докладчик съобразно чл.247б ал.2 НПК, според която разпоредба **съдията-докладчик** извършва първо **проверка** за *подсъдността* на делото, като се ръководи от общите правила на НПК по отношение на местната, родовата и функционална подсъдност на делото.

Разгледано е **второто по ред правомощие** на съдията докладчик, а именно това, дадено му с ЗИДНПК, обнародван в ДВ, брой 48 от 02.06.2023 г., според което той може **еднолично да прекрати наказателното производство в случаите на чл.250 ал.1 НПК**. Отново се предостави правомощието да се прекрати еднолично наказателното производство още при извършване на предварителните действия за насрочване на делото в разпоредително заседание. Действащата понастоящем редакция на чл.250 ал.1 НПК дава основание да се приеме, че преценка за прекратяване на делото еднолично в закрито заседание вече се извършва на почти всички основания, посочени в чл.24 НПК. За разлика от така възприетото ново законодателно разрешение, действащата към ноември 2017 година уредба е давала правомощие на съдията докладчик единствено да прецени подсъдността на делото. Вече е напълно възможно производството да бъде прекратено на основание чл.250 ал.1 т.1 във вр. чл. 24 ал.1 т. 2, 3, 4, 6, 7, 8, 8а, 9 и 10 НПК, като е направено сравнение и с отпадналата вече редакция преди измененията от пети ноември 2017 година. Отделено е внимание и на **изменението в чл.250 ал.1 т.2 НПК**, към който също препраща чл.247б ал.2 НПК, според който текст дори **съдията докладчик еднолично би могъл да прекрати наказателното производство ако описаното в обвинителния акт не съставлява престъпление** въобще. Стига се до извод, че това правомощие, макар и за известен период от време да е било отнето, дава възможност на съда да разглежда в рамките на съдебното следствие, а и дори в разпоредително заседание, само дела, по които има формулирано годно обвинение. **По отношение на тъжбата** също са изложени аргументи, че **съдът винаги е имал възможност да прекрати производството** ако в тъжбата не се описва престъпление, макар и невинаги да е имал изрично и явно такава възможност, а същата се извежда от чл.247а ал.2 т.2 във вр. чл. 250 ал. 1 т. 1 във вр. чл.24 ал.5 т.2 във вр.чл.81 ал.1 НПК, като

е разгледана и съдебна практика в този смисъл. Дадено е положително становище на измененията в чл.250 ал.4 НПК , с което се предвиди, че разпореждането за прекратяване на наказателното дело от частен характер се обжалва по реда на Глава Двадесет и втора и то без да се връчва препис на лицето, което се цели да бъде привлечено към наказателна отговорност, което няма качеството на обвиняем, респективно подсъдим. Отделено е внимание и на специфичните правомощия на съдията - докладчик по отношение на делата от частен характер и разширените възможности да прекрати или спре производството.

По отношение на разпореждането за насрочване на делото в разпоредително заседание са разгледани необходимите специфични реквизити, както и съдебна практика на касационната инстанция по отношение на липсата на някой от тях и как се отразява това на съответния съдебен акт, включително и че непосочване в разпореждането на имената на подсъдимия не опорочава извършеното действие.

Прието е, че връчването на обвинителния акт има двуюко значение (като са изложени подобни становища от доктрината), доколкото по силата на закона се конституира подсъдимият като страна, а и същият се запознава с окончателното обвинение, за което е привлечен към наказателна отговорност. Действително, обвиняемият се конституира като страна преди да са проведени подготвителните действия за провеждане на съдебно заседание, а те тепърва предстоят. Макар и технически да се конституира подсъдимият като страна в производството, това качество не означава, че подсъдимият е предаден на съд, доколкото тепърва ще се решава хода на делото, основанията за неговото прекратяване, както и тези за прекратяване на съдебното производство поради допуснати съществени процесуални нарушения. Едва с приключване на разпоредителното заседание и насрочване на първото съдебно заседание може да се приеме, че обвиняемият, вече подсъдим, е предаден на съд.

Разгледани са **предпоставките за провеждане на самото разпоредително заседание**, явяването на кои участници е пречка за това, като е разгледана практика на КС по отношение на първоначалната редакция на анализирани текстове, според които

явяването на защитника с посочени уважителни причини не е пречка за разглеждане на делото. Изразена е критика по отношение на подобно разрешение и е посочена релевантна практика на Европейския съд по правата на човека. Отделено е внимание и на разпоредбата на чл.269 от НПК по отношение **на задължителното участие на подсъдимия** и предпоставките за провеждане на разпоредително заседание в **неговото отсъствие.**

ГЛАВА ШЕСТА

В глава шеста на дисертационния труд са разгледани **общи и предварителни въпроси, относими към третия етап на разглеждания стадий.** Главата се състои от четири параграфа, всеки от които посветен на различен въпрос, организационно относим към провеждането на разпоредителното заседание.

Параграф първи се занимава с **приложимата законова уредба.** Липсата на изрична уредба в Глава Деветнадесета от НПК за реда на провеждане на разпоредителното заседание налага приложението на правилата на Глава Двadesета по аналогия, що се отнася до действията на съда по откриване на съдебното заседание и цялостното му ръководство. Изложени са аргументи за липсата на необходимост по аналогия да се прилагат разпоредбите на чл.258 и чл.260 НПК. От друга страна правилата на чл. 261 – чл.269 НПК безспорно следва да бъдат съобразявани при провеждане на разпоредителното заседание, като дори чл. 247г ал. 1 т.2 НПК препраща към чл.269 ал.3 НПК. Дадени са и аргументи, че чл.271, ал.1; ал.2 т.3; ал.3, ал.5; ал.8 / ако участието им в това заседание е необходимо/; ал.9; ал.10; ал.11 НПК се прилага при съобразяване на разпоредбата на чл.247г НПК. Същото се отнася и за проверката на самоличността на явилите се лица поради липса на изрична уредба в Глава Деветнадесета. Обърнато е внимание на разпоредбата на чл. 272 ал.4 НПК, според която председателят проверява връчени ли са преписите и съобщенията по чл.247в. Доколкото това задължение е уредено в Глава Двadesета, а по дела от общ характер би следвало да е проведено вече разпоредително заседание, няма никаква логика председателят отново да

извършва тази проверка, при все че такава е следвало да е предприета преди даване ход на самото разпоредително заседание. Мястото на разпоредбата, доколкото очевидно касае разпоредителното заседание, а не последващи открити съдебни заседания, е в Глава Деветнадесета НПК, затова е стигнато до извод, че следва да бъде изменен чл. 247г НПК, като се добави това задължение като нова алинея на текста. Последните разпоредби от Раздел Втори на Глава Двадесета, които следва да бъдат съобразени преди даване ход на разпоредителното заседание е отчетено, че са тези на чл.274, ал.1 и ал.2 НПК, чието *съответно* приложение налага разясняването на правата на участниците в разпоредителното заседание и възможността им да поискат отвод.

Параграф втори се занимава със **състава на съда и неговата неизменност**. Разгледани са двете противоположни становища в доктрината и практиката по отношение на въпроса дали неизменността на съдебния състав се прилага от разпоредителното заседание или от даване ход на съдебното следствие. Аргументите в подкрепа на двете тези са систематизирани, като се изразява несъгласие със застъпеното от съдебната практика становище, че съдът, разглеждащ делото в рамките на съдебното следствие и постановяващ акта си по същество, следва да е тъждествен с този, провел разпоредителното заседание.

Изложени са аргументи в подкрепа на застъпената в дисертационния труд теза, че е неоснователно да се твърди, че формираното становище на състава, провел разпоредителното заседание, по отношение на въпроса допуснати ли са отстраними съществени процесуални нарушения на досъдебното производство, е проявление на вътрешното убеждение. Касае се за правен, а не фактически извод и не се извършва по вътрешно убеждение на база оценка на доказателствата. Няма никаква пречка, ако встъпи друг член на съдебния състав след разпоредителното заседание, въпросът за допуснати съществени процесуални нарушения да бъде поставен отново на разглеждане, доколкото не се ползва със сила на пресъдено нещо и неговото разрешаване в хода на целия процес не е окончателно. Тогава липсват и пречки да встъпи преди първото съдебно заседание нов член на съдебния състав. Отделно, според чл. 249 ал.3 НПК определението на съда, с което се е произнесъл по въпроса за допуснати на досъдебното производство отстраними съществени процесуални нарушения подлежи на оспорване по реда на Глава Двадесет и втора от НПК. Според чл. 344 НПК обаче, съдът, който е постановил определението, може сам да го отмени или измени в закрито заседание. В

противен случай съдът изпраща на въззивната инстанция делото заедно с постъпилата частна жалба или частен протест. При липса на предвидено изключение от това правило в Глава деветнадесета следва да се приеме, че определението на съда по този въпрос е оттегляемо и съдът може, след запознаване с аргументите в частната жалба или протест, да го отмени. Това важи и за съдебен състав с променен персонален състав и ето защо, макар и чл.248 ал.1 т.3 НПК да е въпрос от особена важност, наложилото се разбиране е, че той остава имплицитно висящ и след разпоредителното заседание, както за първоинстанционния съд, така и за контролните инстанции. Именно това лишава от логика аргумента, че който и да е състав на съда е обвързан от взетото вече становище. В тази част на труда е засегнат и въпросът за необходимостта събрани в разпоредителното заседание доказателства да бъдат отново събрани в рамките на съдебното следствие, ако това е необходимо. В този смисъл няма довод, който да подкрепя необходимостта съставът на съда, провел разпоредителното заседание, и този, постановяващ крайния съдебен акт, да е еднакъв като персонален състав.

Друг аргумент за неоснователността на тезата за неизменност на съдебния състав още от разпоредително заседание е изведен в дисертационния труд и от разпоредбата на чл.41 ал.3 НПК, уреждаща подсъдността при връзка между делата. Възможно е по две обвинения да са образувани две дела в един съд или в две равни по степен съдилища, касаещи едно и също лице. Възможно е също и да е проведено разпоредително заседание и делото да е насрочено за провеждане на съдебно заседание по Глава Двадесета по двете от тях. Дори и в този случай законодателят допуска обединяване на делата, като крайният момент, в който това е възможно, е определен до започването на съдебно следствие, по което и да е от тях. Очевидно при обединяване на делата след разпоредително заседание, но преди даване ход на съдебното следствие, няма да се провежда ново разпоредително заседание от приелия за разглеждане второто дело съдебен състав и законодателят не е разписал такъв ред. Законодателят изрично е предвидил делото да продължи своето развитие от втория стадий на съдебната фаза, независимо, че по приетото за разглеждане второ дело друг състав е провел разпоредителното заседание. Ако законодателят е целял разпоредителното заседание да се проведе при спазване на принципа на неизменност на съдебния състав, то тогава изрично би предвидил, след промените от ноември 2017 г., че обединяването на делата е възможно до провеждане на разпоредително заседание, а не до началото на съдебното следствие. Ясно е видно, че законодателят не е отстъпил от виждането си неизменността на съдебния състав да важи от началото на съдебното следствие.

Параграф трети на тази глава разглежда **начина на протичане на разпоредителното заседание**, начина на неговото ръководство и действията на съда и на страните. По-детайлно е разгледана **хипотезата на привлечен за участие граждански ответник**, като е застъпено становището, че на това лице е необходимо да бъде взето становището по приемането на гражданския иск преди съдът да се произнесе дали ще го разгледа в рамките на наказателното производство. Това е необходимо, доколкото, макар и да не са важими преклузиите и процесуалните тежести, предвидени в ГПК, соченият за потенциален граждански ответник би могъл да има възражения по приемането на иска срещу него, като например наличие на друго производство пред граждански съд, което да прави искът недопустим за разглеждане в наказателния процес и други пречки от процесуален характер. Направено е **предложение de lege ferenda** предвиденият срок в чл. 247в ал.4 НПК – седмодневен за предявяване на искания за конституиране като страна и предявяване на иск да е фаталният, а не предвиденият в общата част на НПК – до даване ход на разпоредителното заседание, за да не се налага отлагане на делото за призоваване на страната, чието конституиране се иска.

Параграф четвърти засяга въпроса за **събиране на доказателства и доказателствени средства и използване на способности за доказване преди даване ход на разпоредителното заседание**. Защитена е тезата, че макар и да не е изрично предвидено, съдебният състав има процесуална възможност да стори това при положение, че такива са необходими, за да бъдат решени въпросите на чл.248 ал.1 НПК. Дори и част от събраните преди провеждане на разпоредително заседание доказателствени материали да касаят и обвинението, те следва да се съберат отново в хода на съдебното следствие. **Критикувана е липсата на предвидена такава възможност** изрично в НПК, като е **направено предложение да се добави нова алинея в чл.248 НПК**, в която да се предвиди изрично възможност за съда да събира доказателства и да прилага способности за доказване, ако това е необходимо за решаване на въпросите по чл.248 ал.1 НПК

ГЛАВА СЕДМА е посветена на **въпросите, които се обсъждат в разпоредителното заседание**. Осемте поставени за разглеждани въпроси в чл.248 ал.1 НПК са обособени в отделни осем параграфа. На въпроса по чл.248 ал.1 т.3 НПК е отделено особено внимание като са разгледани посочените от законодателя процесуални нарушения от досъдебното производство, които налагат връщането на делото на прокурора, като същите са обособени в две отделни точки, отнасящи се до нарушения, ограничаващо правата на обвиняемия, респективно на пострадалия. Отделено е

внимание в точка трета на разпоредбата на чл. 249 ал.4 НПК, като е обоснована тезата, че законодателният подход е неуместен и не е необходимо изчерпателно изброяване на този вид нарушения. В последната четвърта точка е отделено внимание на практическото приложение на чл.248 ал.3 НПК, като е анализирана съдебната практика, преобладаващата от която не признава наличието на забрана съдът след разпоредителното заседание да обсъжда наличието на съществени отстраними процесуално нарушения на досъдебна фаза.

Направено е изричното уточнение, че становище по въпросите на чл.248 ал.1 НПК взимат страните, както и лицата, претърпели вреди от престъплението, без значение дали към този момент съдът се е произнесъл по искането им за конституиране, както и без да се държи сметка дали такова искане е отправено.

Първият параграф на разглежданата глава се занимава с въпрос **подсъдно ли е делото на съда**. Макар и този въпрос да е вече разгледан от съдията - докладчик еднолично и преди насрочването на разпоредителното заседание по волята на законодателя, неговото обсъждане отново е прието за логично с оглед характера на разпоредителното заседание, неговите специфики и необходимост да се ангажира целият съдебен състав с отговор на този първи въпрос. Защитена е тезата, че няма пречка **въпросът за приложението на чл.43 НПК – промяна на подсъдността от ВКС, да бъде обсъждан и в разпоредителното заседание**, в което съдът да отправи предложение на върховната съдебна инстанция да изпрати делото на друг равен по степен съд.

Във **втори параграф** са поставени на обсъждане въпросите за наличие на предпоставки за прекратяване или спиране на наказателното производство. Разгледаните правомощия на съдията докладчик преди измененията от ноември 2017 година дават основание да се приеме, че съществени различия по отношение на този разглеждан въпрос не са налице.

По отношение на прекратяването на наказателното производство е констатирано, че нито едно от основанията, които налагат извършване на преценка по същество, не предполагат оценка на доказателства и доказателствени средства, а единствено правен извод на основата на внесеното от прокурора обвинение. Друг е въпросът, че основанието по чл.24 ал.1 т. 5 НПК само по себе си представлява абсолютна пречка да се развие процес въобще и дори не следва да се произнася присъда. Волята на законодателя е част от действията на съда в този първи стадий на съдебната фаза да налагат извършване и на преценка по същество, за да не се развива процес, чиито резултат е

предизвестен за съда с оглед самите фактически твърдения на прокурора и правните му изводи. Разгледано е подробно Решение №14/2024 г. по конституционно дело №10/2023 г., с което е установено, че разпоредбите на чл.247б ал.2 и чл. 250 ал.1 т.2 НПК не противоречат на Конституцията

Критично е отношението, изразено в тази част на изложението по отношение на липсата на възможност за прекратяване на наказателното производство на основание чл.24 ал.1 т.5 от НПК, която законодателят изрично е изключил от кръга на преценка в този първи стадий на съдебната фаза. Налице е абсолютна пречка за развитието на наказателното производство, което не може да продължи в следващия стадий с оглед липсата на обективна възможност подсъдимият като основна страна да участва пълноценно в него. Дадено е **предложение de lege ferenda** да се предвиди възможност за това в чл.250 ал.1 т.1 от НПК чрез изрично препращане и към чл.24 ал.1 т.5 НПК.

Констатиран е и пропуск по отношение на правомощията на съда що се отнася до спирането на наказателното производство поради липсата на възможност съдебният състав да спре в разпоредително заседание наказателното производство, ако установи, че **за същото деяние, за което прокуратурата е внесла обвинителен акт, подсъдимият е наказан по административен ред**. Такова правомощие е предвидено в чл.25 ал.1 т.5 НПК, но не и в чл.251 ал.1 НПК, който препраща само към хипотезите на чл.25 ал1 т.1-3, ал.2 и чл.26 от НПК. Спирането е необходимо в такава хипотеза, доколкото съдът в разпоредително заседание следва да вземе становище и по въпроса дали наказателното производство следва да бъде прекратено на основание чл.24, ал.1, т.8а НПК /към който текст препраща чл.250 ал.1 т.1 НПК/. Това е хипотезата, когато извършеното деяние съставлява административно нарушение, за което е приключило административнонаказателно производство. **Предложено е de lege ferenda** чл.251 ал.1 НПК бъде изменен и да бъде добавено изрично препращане и към хипотезата на чл. 25 ал.1 т.5 НПК, за да се запълни съществуващата празнота в уредбата.

Трети параграф на разглежданата глава е посветен на въпроса **допуснато ли е на досъдебното производство отстранимо съществено нарушение на процесуалните правила, довело до ограничаване на процесуалните права на обвиняемия, на пострадалия или на неговите наследници**. Въпреки, че тази проверка не е нова за българското наказателнопроцесуално право, нейният анализ и корелацията с чл.248 ал.3 НПК и чл.249 ал.4 НПК е прието в дисертационния труд, че създават почти непреодолими пречки за съда. Отчетено е, че разглежданият в чл.248 ал.1 т.3 НПК

въпрос сам по себе си е „основен“, но анализиран във връзка с чл.248 ал.3 и чл.249 ал.4 НПК създава сериозни пречки пред нормалното развитие на наказателното производство в съдебната му фаза. Вече не е възможно съдът или съдията докладчик еднолично да констатира това основание за прекратяване на съдебното производство, без да бъдат изслушани участниците в разпоредителното заседание. Това, според мотивите на законопроекта за изменение на НПК, даде привидно основание да се въведе и преклузията по чл.248 ал.3 НПК и по-точно законодателят да се опита да забрани както на страните, така и на съда, занапред да обсъждат каквато и да е дейност на органите на досъдебното производство, различна от събирането на доказателства. **Разгледани са различните становища по отношение на приложното поле на въведената в чл.248 ал.3 НПК преклузия,** като са систематизирани обективирани в съдебната практика и в доктрината най-често срещани становища дали забраната се прилага за страните и важи ли тя за съда, съответно обхваща правото на съда да следи и след разпоредителното заседание за съществени процесуални нарушения на досъдебната фаза. **Възприето е становището, че, че преклузията няма за адресат съда, в който смисъл е и преобладаващата съдебна практика, която е анализирана в рамките на тази глава.**

Взето е отношение по разпоредбата на чл.249 ал.4 НПК и същата е определена като неуспешен опит за въвеждане на достиженията на ТР №2/2002 на ОСНК на ВКС в действащото законодателство и доразвиване на неговите постановки. Изразено е съгласие с авторите, които поставят под въпрос възможността едно съществено процесуално нарушение да бъде компенсирано в съдебната фаза, без да е необходимо делото да бъде връщано на досъдебното производство, както очевидно чл.248 ал.1 т.3 НПК е пропуснал да предвиди. Споделена е тезата че е необходима свобода на преценка на съда дали това конкретно нарушение налага връщане на делото на досъдебното производство. Прието е, че необоснованата законодателна промяна, невъзприета от съдебната практика, дава основание да се постави под въпрос и необходимостта от съществуване на разпоредителното заседание.

Изясен е кръгът от субекти, чиито нарушени права биха могли да бъдат основание за връщане на делото на досъдебната фаза. Според чл.249 ал.4 т.1 и т.2 НПК това са обвиняемият и пострадалият или неговите наследници. **Изключени са от този кръг защитникът, повереникът и ощетеното юридическо лице.** По отношение на защитника и повереника това законодателно разрешение намира своята логика в обстоятелството, че **субектите, чиито права и законни интереси те защитават, в случая обвиняем и пострадал, имат свои собствени процесуални права в**

досъдебната фаза, чието нарушаване би могло да доведе до необходимост от връщане на делото на прокурора.

Установено е хипотеза, в която би могло да се стигне до **съществено нарушаване на правата на ощетеното юридическо лице в рамките на досъдебното производство** и то да се явява отстранимо само в рамките на досъдебното производство. Аналогично на пострадалия, ощетеното юридическо лице има правна легитимация да обжалва постановлението на прокурора за прекратяване на наказателното производство пред съответния първоинстанционен съд – чл.243 ал. 4 НПК. Това правило намира приложение и **при съставено постановление за частично прекратяване на наказателното производство – по отношение на част от обвиняемите, по отношение на част от деянията и други.** Липсата на предоставена възможност това постановление да бъде обжалвано и да бъде предмет на самостоятелен съдебен контрол следва да бъде отстранено чрез връщане на делото на прокурора с указания да се даде срок на ОЮЛ да обжалва постановлението за частично прекратяване.

Прието е, че de lege ferenda следва да бъде добавена нова точка 3 в чл.249 ал.4 НПК, привиждаща, че е допуснато съществено процесуално нарушение по отношение на ощетеното юридическо лице, ако не му е предоставена възможност да обжалва постановлението за частично прекратяване на наказателното производство.

В самостоятелна първа точка са разгледани **съществените процесуални нарушения, които ограничават правата на обвиняемия.** Правото на обвиняемия да научи за какво престъпление е привлечен в това качество е разгледано през призмата на изискванията за редовност на постановлението за привличане на обвиняем и тези, относими към обвинителния акт. Разгледан е и законодателният пропуск за съществено процесуално нарушение да се приеме и **извършването на разследване от некомпетентен орган.** Що се отнася до правото на обвиняемия да дава или да откаже да дава обяснения са систематизирани двете тези в доктрината по отношение на въпроса дали това е съществено процесуално нарушение, което да е отстранимо само в досъдебната фаза. Макар и да се признава обаче двойствената природа на обясненията, включително и като средство за защита, необосновано се дава приоритет на характеристиката им на доказателствено средство. По този начин се пренебрегва възможността обвиняемият да даде обяснения в хода на разпита, които да доведат до друг резултат от разследването и преценка, че обвинителен акт не следва да се внася в съда. В дисертационния труд се поддържа становището, че за отстраняването му е необходимо да се върне делото на прокурора от етапа на разпоредителното заседание.

По отношение на правото на обвиняемия да участва в производството е застъпената тезата, че единственото съществено и отстранимо процесуално нарушение в тази подготвителна фаза се явява невръчване на постановлението за привличане на обвиняем, като останалите пропуски, свързани с неучастие при събиране и проверка на доказателства, непредявяване на разследването са приети за неналагащи прекратяване на съдебното производство. Разгледано е и Решение от 5 юни 2018 година по дело С-612/15 на СЕС. Друга нарушена форма на участие на обвиняемия би се проявила евентуално на плоскостта на допускането, събирането и проверка на доказателствата и доказателствените средства, което както бе уточнено, не е предмет на обсъждане в разпоредителното заседание. Разгледана е и хипотезата на нарушено право на обвиняемия да има защитник, която обаче не буди сериозна полемика. По отношение на правото на обвиняемия да получи писмен или устен превод на разбираем за него език по чл. 55 ал. 4 НПК, когато не владее български език, е разгледаната Директива 2010/64/ЕС на Европейския парламент и на Съвета. Прието е, че що се отнася до определението на съда за взета мярка за неотклонение, следва да се има предвид, че то действително се явява акт, постановен от съда в рамките на досъдебното производство, но той не е свързан пряко с правото на защита на привлеченото към наказателна отговорност лице в съдебна фаза по повдигнатото обвинение. Това е така, защото не касае пряко правата му по отношение на основните задачи и цели на досъдебното производство и не е никаква предпоставка липсата на превод да доведе до невъзможност да организира защитата си. Що се отнася до обвинителния акт, следва да се отчете, че отново се касае за законодателна неточност, съдът е този, който разпорежда връчването на обвинителния акт на подсъдимия, а не прокурора, поради което няма как на това основание да се стигне до прекратяване на съдебното производство. Това е така защото няма предвидена възможност подсъдимият да се запознава с обвинителния акт преди съдията докладчик да е провел закрито заседание и да е извършил действията, предвидени във втория етап на този подготвителен първи стадий. Ако прокурорът не е осигурил превод на разбираем за обвиняемия език, съдът би следвало да разпреди извършването на такъв и връчването му на подсъдимия. Макар и да са посочени застъпници на обратната теза, същата не се споделя в дисертационния труд.

В тази част са разгледани и правилата на Глава Тридесет „а“ НПК, уреждаща особените правила за разглеждане на дела за престъпления, извършени от лица, които не владеят български език като са дадени предложения за практически разрешения по отношение на процедурата по установяване владеещото на български език, актовете, с

които такова владение се признава за целите на производството и техния последващ контрол.

Може да се обобщава, че макар и уредбата да е неprecизна, тя не въвежда нови основания и реално не води до отпадане на вече установени в практиката такива. Доктрината и практиката доведоха до корективно тълкуване на текстовете и връщането на делото на досъдебното производство би могло да се случи и на непосочено основание, като например провеждане на разследването от некомпетентен орган. Обратната хипотеза също се възприема и при нарушено право на участие на обвиняемия в досъдебната фаза, освен ако не е засегнато друго посочено право – да узнае обвинението или да даде обяснения, не би довела до прекратяване на съдебното производство. Това води до **необходимост de lege ferenda** чл.249 ал.4 НПК да бъде отменен, което ще позволи на съда да преценява дали всяко едно конкретно нарушение, допуснато в досъдебна фаза, налага връщане на делото на прокурора.

Втора точка на съответния параграф отделя внимание на **съществените процесуални нарушения, които ограничават правата на пострадалия**. Дори повърхностен прочит на разпоредбата на чл.249 ал.4 т.2 НПК води до извод, че така изброените хипотези на нарушени права на пострадалия са пример за законодателна нецелесъобразност. Възприето е преобладаващото в доктрината и съдебната практика становище, че нито едно от изброените в тази разпоредба нарушения не може да доведе до необходимост от прекратяване на съдебното производство, защото нито едно от изброените нарушения не е неотстранимо в съдебна фаза. Ако нарушеното право може да се компенсира в съдебна фаза, то тогава няма никаква необходимост съдебното производство да бъде прекратявано. Това би било ненужен формализъм и води не до целеното ускоряване на наказателното производство, а до неговото ненужно и безпредметно забавяне. Извежда се единствено необходимостта от такова определение на съда в разпоредително заседание само и единствено, ако на пострадалия не е връчено постановлението за частично прекратяване на наказателното производство.

По отношение на правото на пострадалия да получи писмен превод на постановлението за прекратяване или спиране на наказателното производство, ако не владее български език е разгледана Директива 2012/29/ЕС на Европейския парламент и на съвета от 25 октомври 2012 година за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления и за замяна на Рамково решение 2001/220/ПВР на Съвета. Стига се до извод, че доколкото изброените актове препятстват развитието на наказателното производство, то не би се стигнало до внасяне

на обвинителен акт, което означава, че единствената хипотеза, която налага връщане на делото на прокурора е невръчване на разбираем за пострадалия език на постановление за частично прекратяване, което по изложените вече аргументи ще налага прекратяване на съдебното производство. В тази част са разгледани и редица произнасяния на съдебни състави по отношение на приложението на анализаната процесуална уредба, касателно правата на пострадалия.

В точка трета на този параграф е разгледана **липсата на необходимост от изчерпателно изброяване на съществените процесуални нарушения, налагащи връщане на делото в досъдебна фаза (чл.249 ал.4 НПК)** и са дадени практически разрешения по отношение на нейното приложение след анализ на постановени съдебни актове във връзка с приложението на спорната разпоредба. Стигнато е до извода, че **de lege ferenda разпоредбата на чл.249 ал.4 НПК трябва да бъде отменена** като напълно излишна и единствено водеща до несигурност в правоприлагането заради своята неяснота, непрецизност и несъобразяване с вече установената трайна съдебна практика. Стриктното прилагане на чл. 249 ал.4 НПК от съдилищата би довело до ненужни и повече на брой прекратявания на съдебното производство с указания прокурорът да отстранява съществени процесуални нарушения, които или са неотстраними в досъдебна фаза, или могат с лекота да бъдат отстранени в хода на съдебното производство. Привидно законодателят отне възможността на съда да преценява как едно процесуално нарушение се е отразило на правата на засегнатия субект, компенсирани ли е той, отстранимо ли е въобще нарушението и само на досъдебното производство ли може да се поправи порокът.

В **точка четвърта** на този параграф е направен анализ на **практическото приложение на преклузията по чл.248 ал.3 НПК**. С оглед **мотивите** за приемането на спорния текст е прието, че законодателната цел е да дисциплинира съда и страните и да направи невъзможно връщането на делото на прокурора след влизане в сила на определението на съда от разпоредителното заседание. Според мотивите на законопроекта тази забрана би следвало да има за адресат и съда. Следва обаче да се има предвид, че **нормата не забранява на първоинстанционния съд да връща делото на прокурора след разпоредително заседание, а забранява възможността да се правят възражения за такива нарушения**. Застъпена е тезата, че законодателят с този спорен текст приравни след разпоредително заседание констатацията на съда за липса на процесуални нарушения на някаква особена фикция или по-скоро необорима презумпция, което е далеч от същността на наказателния процес. Коментирани е и

Решение на Конституционния съд №4/2018 година по к.д. 12/2017, в което КС по-скоро не допуска ограничения за ВКС да следи служебно за допуснати съществени процесуални нарушения на досъдебна фаза. При това положение преклузията изцяло губи своя смисъл и по отношение на съда, и по отношение на страните. Очевидно с подобни мотиви в решението на Конституционния съд, с посочената практика на касационната инстанция, с отговора на СЕС по преюдициално запитване на закрития Специализиран наказателен съд (Решение от 21.10.2021г на СЕС по дело С -282/20) и с оглед разгледани вече становища в доктрината, бе обезсмислено действието и на самата разпоредба на чл.248 ал.3 от НПК. **Разгледаната и анализираната е и значителна по обем съдебна практика на върховната съдебна инстанция по отношение на приложението на чл.248 ал.3 НПК,** включително и произнасяния на първоинстанционни и въззивни съдебни състави.

Достига се до извод, че е необходимо да **бъде дадена възможност на първоинстанционния съд да върне делото на досъдебното производство от етапа на съдебното следствие,** доколкото обратното налага да се отмени хода на последното и с това да загубят процесуална стойност всички извършени в неговите рамки действия. Доколкото прекратяването на съдебното производство и връщането на делото на прокурора и в съдебно следствие би подлежало на въззивен контрол, ако преценката на първоинстанционния съд е неправилна, то разглеждането на делото би продължило от там, където е било последно, а не отначало, както ако делото е било разгледано отново в разпоредително заседание. **Ето защо de lege ferenda чл.288, ал.1 НПК следва да бъде възстановен в предишната му редакция и да бъде върнато правомощието на съда да прекрати съдебното производство в хода на съдебното следствие, връщайки делото на прокурора поради констатирано съществено процесуално нарушение на досъдебната фаза, което е отстранимо само там.**

Застъпена е и тезата, че **неправилното произнасяне на първоинстанционния съд по отношение на липсата на съществени отстраними нарушения в предварителната фаза /дори и това определение да е влязло в сила като неоспорено от страните или потвърдено/, само по себе си е ново съществено процесуално нарушение, доколкото неправилно съдът е приложил чл.249 ал.4 във вр. чл.248 ал.1 т.3 НПК.** Именно това е порокът, който констатира допусналия го съд след разпоредително заседание или контролните инстанции при проверка на крайния **съдебен акт.** Затова с още по-голяма категоричност може да се приеме, че всъщност въззивната и касационната инстанция следят за нарушения в съдебната фаза, допуснати

в разпоредителното заседание, които са обусловени от неправилна оценка на действията на органите на досъдебното производство, а не следят пряко за нарушения на досъдебната фаза. Постановвяването на този опосредяващ акт в разпоредително заседание, констатиращ липса на релевантни за разпоредителното заседание пороци в досъдебната фаза, сам по себе си води до ограничаване на правата на посочените субекти.

Стига се до извод, че определението на съда, с което не се констатира съществени процесуални нарушения в досъдебна фаза макар и да влиза в сила, то е такова, с което не се решава делото по същество, а по-скоро се отнася до неговото движение и възможност да се премине към следващия процесуален стадий. Същото не се ползва със сила на пресъдено нещо, не се характеризира с непререшаемост и не е краен съдебен акт. Определението подлежи на отмяна дори от постановилия го съд, когато прецени, че следва да проведе ново разпоредително заседание поради допуснатото съществено процесуално нарушение при самото му провеждане /неправилно даден ход на делото, без да са налице предпоставките за това, неправилен отказ да се конституира страна, непризоваване надлежно на участник/, поради промяна на член на състава и други. Въпросът за допуснати съществени процесуални нарушения на досъдебна фаза ще бъде разгледан отново и ако въззивният съд или касационният върнат делото на първата инстанция поради допуснатото от последната съществено процесуално нарушение в хода на съдебната фаза /например не е дадена последна дума на подсъдимия, липсват мотиви към присъдата/. Ето защо актът, с който се констатира впоследствие процесуални нарушения в първата или по-горните инстанции не е в колизия с постановеното определение по чл.248 ал.1 т.3 НПК. То следва да се счита или за изрично отменено от първия съд, който връща делото отново в разпоредително заседание от последващ стадий, или имплицитно отменено от акт на по-горен съд /например решение/, доколкото тогава се заличават последиците от проведеното разпоредително заседание и по указания на контролиращата инстанция се провежда ново от друг състав на съда. Ето защо може да се приеме, че въпросът за допуснати нарушения на досъдебната фаза стои на обсъждане и подлежи на ревизия очевидно до постановяване на крайния съдебен акт в наказателното производство. Влизането в сила на определението от разпоредителното заседание е само предпоставка делото да премине в последващия стадий, а не трябва да се разглежда като окончателно разрешен и неподлежащ на преразглеждане въпрос.

Достигнато е до извод, че **преклузиите не са нито абсолютни, нито**

непреодолими. Само привидно страните не могат да насочват вниманието на съда към процесуални нарушения в досъдебна фаза, които е пропуснато да се констатират в разпоредително заседание. Измененията от ноември 2017 г. могат да се определят като неудачни и спешното връщане на законодателя към уредбата преди въвеждането на разпоредителното заседание е наложителна.

Направено е предложение за предвиждане на възможност по въпроса за допуснати съществени процесуални нарушения в досъдебна фаза да има компетентност да се произнася и Върховният касационен съд в рамките на производството по контрол на определенията от разпоредителното заседание.

Направено е и предложение законодателят да предвиди ред, по който недостатъци на обвинителния акт да бъдат изправяни до края на въззивното съдебно следствие. При предвиден такъв ред, дори и за пръв път касационната инстанция да установи пороците в обвинението, няма да е необходимо делото да се връща на досъдебната фаза, за да „поправи“ прокурорът обвинението, което в някои случаи ще е отстраняване на важен, но елементарен пропуск, а ще се наложи да бъде върнато на въззивната инстанция с указанията нарушенията да се отстрани от прокурора. За да се гарантират правата на подсъдимия дори би могло да се предвиди касационната инстанция при новото разглеждане на делото да има правомощията и на въззивна, за да не бъде лишаван подсъдимият от една инстанция по същество. Като основа за подобна идея могат да се разглеждат постановките в Решение от 21.10.2021г на СЕС по дело С - 282/20, коментирано по-горе. Очевидно най-близкият институт за това действително се явява изменението на обвинението по чл.287 НПК. При подобна уредба би могло да се постигне както разумно приключване на наказателното производство, така и съобразяване с целите на самия наказателен процес, без да се жертват правата на подсъдимия и състезателността между страните. При положение, че пороците в обвинителния акт са най-често срещаното основание за прекратяване на съдебното производство и връщането на делото на прокурора, с даването на възможност този порок да бъде отстранен чрез изявление на прокурора, което да бъде вписано в протокола от съдебното заседание и съдът приеме, че нарушенията е отстранено, би се стигнало до баланс в целите на законодателя и правата на гражданите. Това от своя страна ще ускори съдебното производство с отпадане на едно задължително подготвително открито разпоредително заседание, чиято основна цел – легитимация на преклузията на чл.248 ал.3 НПК, няма да е необходима.

Параграф четвърти на тази глава е посветен на въпроса **налице ли са**

основанията за разглеждане на делото по реда на особените правила. Характеристиката на следващите поставени за разглеждане въпроси в разпоредителното заседание сочи, че те са изцяло организационни по своя характер и се обсъждат, когато съдът е счел, че делото следва да премине в следващия процесуален стадий. Това означава, че не би следвало съдът да взема становище по тях, освен по този, свързан с мярката за неотклонение и другите мерки за процесуална принуда, доколкото няма как да се подготвя организация на съдебно заседание, което съдът намира, че не следва да бъде провеждано. Констатирана е липсата на основание делото да бъде връщано в етапа на разпоредително заседание само защото въпросите по чл.248 ал.1 т.4 - т.8 НПК не са разгледани. По тях становище може да се вземе и преди първото по делото съдебно заседание, без да се провежда ново разпоредително ако съдебното или наказателното производство са били неправилно прекратени. Въпросите, които съдът ще обсъди, са организационни и с изключение на определението по отношение на мерките за процесуална принуда, не подлежат на въззивен контрол отделно от присъдата, като е разгледана и съдебна практика по въпроса дали следва да се проведе ново разпоредително заседание ако не е отговорено на въпросите по чл.248 ал.1 т.4-8 НПК.

Уточнено е, че определението на съда, с което насрочва делото по общия ред, не предопределя окончателно разглеждането му по реда на Глава Двадесета НПК. Това е така, доколкото специалните срокове в съответните глави, в които може да бъде поискано от съда провеждане на диференцирана процедура, остават важими. Обсъждането на въпроса за преминаване към диференцирана процедура в разпоредително заседание е формално и не обвързва нито съда, нито страните. Макар и делото да се насрочи и разглеждането му да започне по реда на особените правила, няма нито гаранция, нито задължение, че ще приключи по диференцирана процедура. Това е така, защото нито съдът, нито страните правят правнозначими неоттегляеми волеизявления в разпоредително заседание по този въпрос.

Параграф пети разглежда поставения за обсъждане в разпоредителното заседание въпрос на **чл.248 ал.1 т.5 НПК**. Застъпено е становището, че този въпрос може да бъде пререшен и занапред в процеса, ако е необходимо. Прието е, че въпросът за назначаването на защитник е въпрос, който би било резонно да бъде разгледан от съдията докладчик, макар и да няма изрично предвидено задължение, още при насрочване на делото.

Параграф шести се занимава с въпроса за **мерките за процесуална принуда.**

Съдът следва или по искане на участниците в разпоредителното заседание, или служебно да извърши ревизия на вече наложени мерки за процесуална принуда, както и да постанови такива, ако обстоятелствата го налагат. Независимо че законодателят задължава съда да се произнесе по „взетите“ мерки за процесуална принуда, следва да се съобразят правилата на общата част на НПК и да се приеме, че терминът е непрецизен. НПК позволява въпросът за мерките за процесуална принуда да се разглежда и същите да се налагат в съдебната фаза, което логично води до извода, че такива могат да се обсъждат и да се вземат за пръв път в разпоредителното заседание, а не само да се контролират вече изпълнявани. **Предложено е de lege ferenda** изменение в чл.248 ал.1 т.6 НПК и разглежданият въпрос да бъде преформулиран като отпадне думата „взетите“, доколкото няма пречка да бъдат поискани в самото разпоредително заседание такива мерки или съдът служебно да постанови такива. Констатира се непрецизност в разпоредбата на чл. 249 ал.3 НПК, според която определението по чл. 248 ал. 1 т. 6 подлежи на обжалване и протестиране по реда на Глава Двадесет и втора от НПК. Нормата следва да се прилага при съответно съобразяване с общата уредба на мерките за процесуална принуда. Изрично е предвидено, че някои от мерките за процесуална принуда, които взема съдът в съдебната фаза, не подлежат на въззивен контрол, като например мярката по чл.70 ал.1 НПК по аргумент от чл.70 ал.3 НПК, предвиждащ контрол върху съдебния акт само ако мярката се налага в досъдебната фаза. В такъв случай няма логика, ако мярката за процесуална принуда е взета в разпоредително заседание да подлежи на контрол, но ако е наложена в по-късен момент, да е без възможност за въззивен контрол.

Параграф седми е посветен на произнасянето на съда **по искания за събиране на нови доказателства**. Обосновава се извод, че макар и законодателят да предвижда съдът да се произнесе по „искания“, следва да се има предвид, че няма пречка съдът по свой почин служебно да постанови събиране на доказателство.

Параграф осми се занимава с **насрочването на съдебното заседание и лицата, които следва да се призоват за него**. Касае се за четвъртото предвидено правомощие на съда в разпоредително заседание – да придвижи делото в следващия втори стадий на съдебната фаза съгласно чл.248 ал.5 т.4 НПК. Обърнато е внимание на чл.252 НПК, уреждащ хипотезите, в които делото следва да бъде разгледано незабавно, като са изяснени хипотезите, в които това е невъзможно, въпреки императивната уредба, характеризираща се със **законодателна непрецизност** с оглед уредбата на чл.249 ал. 3 НПК. Разгледани са **становищата в доктрината и съдебната практика**, които

гравитират около поведението на страните при обсъждане на въпросите в разпоредителното заседание и в частност на този по чл.248 ал.1 т.3 НПК, приемайки, че ако са наведени доводи за СПН на ДП разглеждането на делото незабавно е невъзможно. В дисертационният труд обаче е стигнато до извод, че няма значение дали в разпоредителното заседание са изложени възражения за допуснати процесуални нарушения или не след като съдът е счел оплакванията за неоснователни. Определението му подлежи на оспорване с частна жалба или частен протест, но законодателят е предвидил и още една предпоставка, за да се пристъпи към разглеждане на делото незабавно – искане на страните в хипотезата на Глава двадесет и седма и Глава двадесет и осма. Ако лицата, които са легитимирани да оспорят акта на съда, с който не се констатира нарушения на досъдебната фаза, искат да се възползват от правото си на жалба или протест, те не биха дали съгласие за незабавно разглеждане на делото. ако дадат такова съгласие, делото следва да се разгледа незабавно. **В случая законодателят е дал възможност за своеобразен и имплицитен отказ от жалба с отправяне на искане за незабавно разглеждане на делото, когато аргументите на съда по въпросите по чл.248 ал.1 т.3 НПК са убедителни за страните.**

Единствената хипотеза, в която текстът на чл.252 НПК следва да се тълкува корективно, е в случаите на постановен в разпоредителното заседание отказ на съда да конституира частен обвинител. Съобразно предвиденото в чл.249 ал.3 НПК отказът по чл.248, ал.2 НПК подлежи на оспорване по реда на Глава Двадесет и втора. Ефективното упражняване на правото на жалба на отправилото искане лице изисква насрочване на делото за друга дата, за която или определението да се е стабилизирало като необжалвано, или да е осъществен въззивен контрол върху него. Това е наложително, доколкото адресатът на отказа няма да има качеството на страна и очевидно не може да се противопостави на незабавното разглеждане на делото.

В ГЛАВА ОСМА са разгледани различни доктринерни и практически въпроси във връзка с актуалната уредба на Глава Деветнадесета НПК, систематизирани в четири параграфа. Параграф първи е посветен на въпроса за **компетентен орган и момент на предаване на съд на обвиняемия**. Разгледани са становищата в доктрината по отношение на органа, който предава на съд – **дали това е прокурорът или съдът**, като аргументите на авторите са систематизирани с оглед поддържаната теза. В дисертационният труд е прието, че предава на съд **самият съдебен състав, провел разпоредителното заседание**. Този извод изхожда от обстоятелството, че по сега действащите правила съдът има пълната свобода да прецени дали обвинението е годно

да бъде разгледано в съдебната фаза и делото да бъде насрочено за разглеждане по същество. Това означава всъщност, че съдът не е обвързан от внесеното с обвинителния акт обвинение, доколкото не е длъжен да го приеме и разгледа при всички обстоятелства. Разгледано е и **предаването на съд по бързото производство и по дела от частен характер.**

Параграф втори е посветен на **конституиране на незадължителните страни в разпоредителното заседание.** Отделено е внимание **на момента, в който съдът следва да се произнесе по исканията** за конституиране на частен обвинител, граждански ищец и граждански ответник. Макар и чл.248 ал.5 НПК да предвижда, че съдът се произнася по въпросите, обсъждани в разпоредително заседание след като изслуша *прокурора и лицата по чл. 247в ал. 1 и 2 НПК*, е разгледана и възможността това да стане и преди даване ход на самото разпоредително заседание. Анализирани са **и съдебна практика, и становищата на някои автори по отношение на момента на това длъжимо от съда действие.** В дисертационния труд е прието, че макар и двата варианта да са допустими, конституирането на страни с нарочно определение от съда е по-целесъобразно да става след като съдът е отговорил на въпросите по чл.248 ал.1 НПК. В случай че се приеме, че наказателното производство следва да се прекрати или делото да се върне на прокурора, то поне частен обвинител следва да бъде конституиран. Това е така, защото ако въззивният съд приеме, че пречки за разглеждане на делото липсват, първоинстанционният съд няма да се произнесъл по искането за конституиране или ще е отказал само на основание, че делото следва да бъде прекратено, което е неправилно. Практически п –издържано е съдът винаги да се произнася по този въпрос и то след отговора на въпросите по чл.248 ал.1 НПК, като дори и да приеме, че производството няма да продължи в следващия стадий, това да не е пречка за конституиране на частен обвинител.

Параграф трети на тази глава се занимава с въпроса за **обжалване и протестиране на определенията на съда, постановени в разпоредителното заседание и инцидентен контрол върху тях.** Разгледан е кръгът на легитимизираните субекти, като е уточнено, че право на жалба имат и лица, които нямат качеството на страна. Разгледани са и категориите актове на съда, които подлежат на въззивна проверка отделно от присъдата, както и редът, по който ще се извърши инстанционният контрол. Съгласно чл.248 ал.6 НПК **определението на съда по въпросите на чл.248 ал.1 НПК се обявява в разпоредителното заседание.** Макар и нормата да е ясна и да не буди съмнения, следва да се обърне внимание, че **неспазването ѝ е съществено**

процесуално нарушение, което опорочава произнасянето на съда и налага провеждането на ново разпоредително заседание. Постановвяване на определението от разпоредителното заседание в закрито такова обезсмисля въобще законодателната идея на предаването на съд и подготовката на съдебното заседание. Разгледаната е хипотезата на **разпоредбата на чл. 344 НПК**, според която **съдът, който е постановил определението, може сам да го отмени или измени в закрито заседание**, а в противен случай съдът изпраща на въззивната инстанция делото заедно с постъпилата частна жалба или частен протест. Разпоредбата не е нова и е част от НПК от неговото влизане в сила, но по отношение на въпроса за допуснати съществени процесуални нарушения в досъдебната фаза /чл.248 ал.1 т.3 НПК/ няма пречки да намери приложение. Това означава, че **първоинстанционният съд има възможността да ревизира извършената от него преценка в разпоредителното заседание и да отмени собствения си акт**, което респективно ще доведе до постановвяването на нов в обратния на първоначално възприетия смисъл. Тъй като редът за въззивен контрол го позволява, няма никаква пречка за това. В този смисъл не във всички случаи жалбата има деволутивно действие, доколкото може изобщо да не пренесе делото до въззивен контрол. Разбира се само отмяната на постановения акт не е достатъчна, доколкото първоинстанционният съд е длъжен да се произнесе по въпроса за съществени процесуални нарушения в предварителната фаза, което **винаги налага постановвяването на нов акт в закрито заседание в обратния смисъл.** В случая **самата разпоредба на чл.344 НПК предвижда такава възможност и съответно няма да е нужно провеждането на ново разпоредително заседание.**

Направен е извод, че при отмяна на определение, с което първият съд е прекратил съдебното производство поради допуснати съществени процесуални нарушения на досъдебната фаза и е върнал делото на ДП, въззивният съд, не следва да дава указания за провеждане на ново разпоредително заседание, независимо дали съдебният състав на разглеждащия по същество делото съд е взел отношение по въпросите на чл.248 ал.1 т.4-8 НПК. Същите като организационни по отношение на продължаващи съдопроизводствени действия могат да бъдат решени и впоследствие. Съдията докладчик еднолично в закрито заседание следва да го насрочи за разглеждане в съдебно заседание.

Разгледана е и **съдебна практика по въпроса относно оформянето на протокола от разпоредителното заседание**, като се наложи правилото протоколът да носи **подписите на всички членове на съдебния състав, а не само на председателя и на**

секретаря. Въпреки това в дисертационния труд е застъпена тезата, че липсата на подпис на член на съдебния състав в протокола от проведеното открито разпоредително заседание може да се разгледа и като технически пропуск. Той може да бъде отстранен с даване на указания протоколът да се подпише от лицата, които са пропуснали да сторят това. Едва при отказ или невъзможност въззивният съд следва да прибегва до правомощията си да отменя крайния съдебен акт. Въззивният съд винаги извършва контрол върху произнасянията на първоинстанционния съд в разпоредителното заседание, дори тогава, когато е образувано производство пред него за проверка на постановената присъда, а не по реда на Глава двадесет и втора.

Разгледани са противоположни произнасяния на съдебни състави по отношение на въпроса дали при повторно разглеждане на делото от първостепенния съд новият съдебен състав е обвързан от преценката на първия или на въззивния по отношение на допуснати съществени процесуални нарушения на досъдебната фаза. Застъпена е тезата, че такава задължителност липсва, а преценката на първоинстанционния съд какво становище ще обективира в разпоредителното заседание по въпросите на чл.248 ал.1 НПК е суверенна.

Параграф четвърти от тази глава отделя внимание на института на **очевидната фактическа грешка.** Направен е паралел на този нов институт за наказателния процес, познат на данъчното, на административното и на гражданското процесуално право. Разгледано е Решение №14/2018 г. на КС по к. д. №12/2017 г. КС, което дава насоки за характера на института и с което се приема, че Конституцията на Република България допуска неговото съществуване в НПК. Прието е, че очевидната фактическа грешка и нейното отстраняване не води до изменение на волята на прокурора, обективирана в обвинителния акт, не променя рамките на обвинението нито на неговите фактически, нито на правните измерения. В този смисъл употребата на понятието „фактическа“ грешка е прието за неточно, тъй като неправилно създава асоциация и корелация между фактическата част на обвинението и института на чл.248а НПК. Такъв идентитет е дълбоко погрешен, доколкото очевидната фактическа грешка следва да се приеме за лесно установима **техническа грешка.** Направено е **разграничение между института на ОФГ и този на чл.287 от НПК.**

Прието е, че би следвало **de lege ferenda** да се предвиди възможност **актове на съда, които не подлежат на отмяна или ревизия от издалия ги съдебен състав, да могат да бъдат обект на процедура, подобна на тази, предвидена в чл.248а НПК.** Най-близкият и често използван от съдилищата институт се явява тази по тълкуване на

влезли в сила съдебни актове, който обаче е предвиден в чл.414 НПК. Но този институт не може да постигне целите и задачите на този на очевидната фактическа грешка.

Възприето е изложеното в доктрината становище, че **ОФГ може да бъде поправяна в обвинителния акт и след провеждане на разпоредителното заседание**, доколкото изрична забрана за това липсва. Разгледани са способите за корекция на обвинителния акт, като се възприема преобладаващото становище, че ОФГ може да бъде коригирани освен с изготвяне на нов ОА, с постановление на прокурора или директно в протокола от съдебното заседание.

Изложена е тезата, че в хипотезата на чл.248а НПК би следвало **съдът изрично да посочи, че счита очевидната фактическа грешка за отстранена** с оглед извършеното от прокурора действие. Преди това трябва да вземе становището на страните, които могат да се противопоставят на действията на прокурора, ако с тях той се е опитал да подмени първоначално обективизираната си в обвинителния акт воля. **Съдът следва да се произнесе с определение**, с което да констатира успешното или не отстраняване на ОФГ.

Възприета е тезата, преобладаваща в доктрината, че ако съдът е констатирал очевидна фактическа грешка в обвинителния акт, но същевременно и съществено процесуално нарушение, което следва да се отстрани в досъдебната фаза, делото следва да бъде върнато на прокурора. Съдът трябва единствено да посочи в своя акт, че е налице и очевидна фактическа грешка, без да провежда процедура по чл.248а НПК.

В съдебната практика се констатират произнасяния на въззивни състави в процедура по Глава Двадесет и втора, иницирана от защитника на подсъдимия срещу постановен отказ на съда да прекрати съдебното производство и да върне делото на прокурора, в които контролиращият съд приема, че определението на първостепенния е правилно, но същевременно констатира и очевидна фактическа грешка в обвинителния акт. Съдът с цел „процесуална икономия“, действайки като „втора първа инстанция“, сам за пръв път е дал указания за поправка на ОФГ до районния прокурор, като е посочил, че определението му е окончателно. Този подход е намерен за процесуално недопустим и е застъпена тезата, че указания до прокурора да поправи ОФГ има възможност да дава само първоинстанционният съд, а ако въззивният инцидентно установи такава, следва единствено да го посочи в мотивите си.

В ЗАКЛЮЧЕНИЕТО са резюмирани основните приносни моменти и изводи от изложението.

§4 НАУЧНИ ПРИНОСИ

Дисертационният труд е един от първите цялостни научни анализи на измененията в Глава Деветнадесета на НПК от 2017 година и обхваща всички аспекти на предаването на съд и подготвителните действия за разглеждане на делото в съдебно заседание.

В него е разгледана значителна по обем съдебна практика, която е обобщена по въпроси, предмет на разглеждане от съответните съдебни състави, подложена е на анализ и са изведени разрешенията на върховната съдебна инстанция по отношение на този първи стадий на съдебната фаза.

Направен е подробен анализ на законодателните мотиви и концепции за въвеждането отново на откритото разпоредително заседание като част от първия стадий на съдебната фаза на наказателното производство, като е защитена тезата, че същите не могат да бъдат постигнати чрез направените през 2017 година изменения и въвеждане на открито подготвително разпоредително заседание. Изложена е критика по отношение на така предприетата реформа.

В дисертационния труд е направена обща характеристика на предаването на съд и подготвителните действия за разглеждане на делото в съдебно заседание. Отделено е внимание на съществуващ в доктрината, а и в практиката, спор какво е мястото на разпоредителното заседание в наказателния процес и как се определя то в неговата съдебна фаза. Констатирана е двуетапност и в самите подготвителни действия за разглеждане на делото в съдебно заседание.

Изложени са допълнителни на вече наличните в доктрината аргументи, според които предаването на съд и подготвителните действия за разглеждане на делото в съдебно заседание са самостоятелен стадий на наказателния процес, а нововъведеното през 2017 г. разпоредително заседание е етап от този стадий.

В труда се разглежда подробно дигитализацията на наказателнопроцесуалната дейност, доколкото същата е залегнала в изменените разпоредби на Глава Деветнадесета на НПК. Направена е съпоставка между уредбата в Закона за съдебната власт и НПК по отношение на електронното дело и въвеждането на документи с процесуално значение в него. Констатирана е тъждественост между разпоредбите на двата нормативни акта, което е критикувано с оглед липсата на необходимост от преповтаряне на вече уредени в ЗСВ обществени отношения. Дадени са характеристиките на електронно дело, както и неговите особености, като е изразена и позиция по отношение на несъвършенствата на

тази нова уредба и практическата ѝ неприложимост. Установено е законодателно несъвършенство по отношение на липсата на възможност на пострадалия да се запознае с материалите, включени в електронното дело, доколкото такова правомощие е установено, че е предоставено само на страна в производството. Стига се до извод, че коментираните разпоредби в НПК не предвиждат съществени отклонения в сравнение със ЗСВ, и затова съществуването им е безсмислено, а както бе установено, създават неяснота и опасност от ограничаване правата на бъдещи участници в съдебното производство. Уредбата в ЗСВ е достатъчно детайлна, ясна и подробна, че да се налага нейното доразвиване в Глава деветнадесета на НПК.

Разгледана е подробно приложимата законова уредба при провеждане на открито разпоредително заседание. Липсата на изрична уредба в Глава Деветнадесета от НПК за реда на провеждане на разпоредителното заседание налага приложението на правилата на Глава Двадесета по аналогия, що се отнася до действията на съда по откриване на съдебното заседание и цялостното му ръководство. Дадени са практически разрешения кои разпоредби от Глава Двадесета следва да намерят приложение. Обърнато е внимание на разпоредбата на чл. 272 ал.4 НПК, според която председателят проверява връчени ли са преписите и съобщенията по чл.247в. Доколкото това задължение е уредено в Глава двадесета, а по дела от общ характер би следвало да е проведено вече разпоредително заседание, няма никаква логика председателят отново да извършва тази проверка при все, че такава е следвало да е предприета преди даване ход на самото разпоредително заседание. Мястото на разпоредбата, доколкото очевидно касае разпоредителното заседание, а не последващи открити съдебни заседания, е в Глава Деветнадесета НПК, затова е стигнато до извод, че следва да бъде изменен чл. 247г НПК, като се добави това задължение като нова алинея на текста.

Подробно е разгледан все още неразрешеният окончателно в доктрината и съдебната практика въпрос за неизменността на съдебния състав и дали това правило намира приложение и в разпоредителното заседание. Освен че са систематизирани основните мнения в доктрината, са дадени и разрешения от съдебната практика.

Изложени са и допълнителни аргументи, неразгледани до момента в доктрината, черпени от разпоредбата на чл.344 НПК, даващ възможност съдът при наличие на частна жалба или частен протест срещу определението по чл.248 ал.1 т.3 НПК да пререша този въпрос. При липса на предвидено изключение от това правило в Глава деветнадесета следва да се приеме, че определението на съда по този въпрос е оттегляемо и съдът може, след запознаване с аргументите в частната жалба или протест, да го отмени. Това важи и

за съдебен състав с променен персонален състав и ето защо, макар и чл.248 ал.1 т.3 НПК да е въпрос от особена важност, наложилото се разбиране е, че той остава имплицитно висящ и след разпоредителното заседание, както за първоинстанционния съд, така и за контролните инстанции. Това лишава от логика аргументите на застъпниците на тезата, че в разпоредителното заседание се решават окончателно въпроси от критична важност за развитието на производството.

Изведени са аргументи за приложението на принципа за неизменност на съдебния състав, почерпени от разпоредбата на чл.41 ал.3 НПК.

По-детайлно е разгледана хипотезата на привлечен за участие граждански ответник, като е застъпено становището, че е необходимо да бъде взето становището на този субект по приемането на гражданския иск преди съдът да се произнесе дали ще го разгледа в рамките на наказателното производство. Това е необходимо, доколкото макар и да не са важими преклузиите и процесуалните тежести, предвидени в ГПК, соченият за потенциален граждански ответник би могъл да има възражения по приемането на иска срещу него, като например наличие на друго производство пред граждански съд, което да прави искът недопустим за разглеждане в наказателния процес и други пречки от процесуален характер.

Направено е предложение de lege ferenda предвиденият срок в чл. 247в ал.4 НПК – седмодневен за предявяване на искания за конституиране като граждански ищец и предявяване на иск да е фаталният, а не предвиденият в общата част на НПК – до даване ход на разпоредителното заседание, за да не се налага отлагане на делото за призоваване на страната, чието конституиране се иска.

Обсъден е въпросът за събиране на доказателства и доказателствени средства и използване на способности за доказване преди даване ход на разпоредителното заседание. Защитена е тезата, че макар и да не е изрично предвидено, съдебният състав има процесуална възможност да стори това при положение, че такива са необходими, за да бъдат решени въпросите на чл.248 ал.1 НПК. Дори и част от събраните преди провеждане на разпоредително заседание доказателствени материали да касаят и обвинението, те следва да се съберат отново в хода на съдебното следствие. Критикувана е липсата на предвидена такава възможност изрично в НПК, като е направено предложение да се добави нова алинея в чл.248 НПК, в която да се предвиди изрично възможност за съда да събира доказателства и да прилага способности за доказване, ако това е необходимо за решаване на въпросите по чл.248 ал.1 НПК.

Защитена е тезата, че няма пречка въпросът за приложението на чл.43 НПК –

промяна на подсъдността от ВКС, да бъде обсъждан и в разпоредителното заседание, в което съдът да отправи предложение на върховната съдебна инстанция да изпрати делото на друг равен по степен съд.

Изразено е несъгласие по отношение на липсата на възможност за прекратяване на наказателното производство на основание чл.24 ал.1 т.5 от НПК в разпоредителното заседание. Налице е абсолютна пречка за развитието на наказателното производство, което не може да продължи в следващия стадий с оглед липсата на обективна възможност подсъдимият като основна страна да участва пълноценно в него. При провеждане на открито подготвително разпоредително заседание, в което се решава и въпросът за прекратяване на наказателното производство, е стигнато до извод, че съдът следва да има възможност да го прекрати и на това основание. Направено е предложение *de lege ferenda* да се предвиди възможност за това в чл.250 ал.1 т.1 от НПК чрез изрично препращане и към чл.24 ал.1 т.5 НПК.

Констатиран е и пропуск по отношение на правомощията на съда що се отнася до спирането на наказателното производство поради липсата на възможност съдебният състав да спре в разпоредително заседание наказателното производство, ако установи, че за същото деяние, за което прокуратурата е внесла обвинителен акт, подсъдимият е наказан по административен ред. Такова правомощие е предвидено в чл.25 ал.1 т.5 НПК, но не и в чл.251 ал.1 НПК, който препраща само към хипотезите на чл.25 ал.1 т.1-3, ал.2 и чл.26 от НПК. Спирането е необходимо в такава хипотеза, доколкото съдът в разпоредително заседание следва да вземе становище и по въпроса дали наказателното производство следва да бъде прекратено на основание чл.24, ал.1, т.8а НПК /към който текст препраща чл.250 ал.1 т.1 НПК/, предвиждащ това в случай, че извършеното деяние съставлява административно нарушение, за което е приключило административнонаказателно производство. Предложено е *de lege ferenda* чл.251 ал.1 НПК да бъде изменен и да бъде добавено изрично препращане и към хипотезата на чл. 25 ал.1 т.5 НПК, за да се запълни съществуващата празнота в уредбата.

Прието е, че *de lege ferenda* следва да бъде добавена нова точка 3 в чл.249 ал.4 НПК, привиждаща, че е допуснато съществено процесуално нарушение по отношение на ощетеното юридическо лице, ако не му е предоставена възможност да обжалва постановлението за частично прекратяване на наказателното производство.

Във връзка с допуснатите на досъдебното производство съществени процесуални нарушения са разгледани и правилата на Глава Тридесет „а“ НПК, уреждаща особените правила за разглеждане на дела за престъпления, извършени от лица, които не владеят

български език, като са дадени предложения за практически разрешения по отношение на процедурата по установяване владееенето на български език, актовете, с които такова владееене се признава за целите на производството и техния последващ контрол.

Стигнато е до извод, че е налице необходимост *de lege ferenda* чл.249 ал.4 НПК да бъде отменен, което ще позволи на съда да преценява дали всяко едно конкретно нарушение, допуснато в досъдебната фаза, налага връщане на делото на прокурора.

Защитена е тезата, че е необходимо да бъде дадена възможност на първоинстанционния съд да върне делото на досъдебното производство от етапа на съдебното следствие, ако констатира наличието на съществено процесуално нарушение, допуснато на досъдебната фаза.

Застъпена е и тезата, че неправилното произнасяне на първоинстанционния съд по отношение на липсата на съществени отстраними нарушения в предварителната фаза /дори и това определение да е влязло в сила като неоспорено от страните или потвърдено/, само по себе си е ново съществено процесуално нарушение, доколкото неправилно съдът е приложил чл.249 ал.4 във вр. чл.248 ал.1 т.3 НПК и именно това е порокът, който констатира допусналият го съд или контролните инстанции.

Направено е предложение за предвиждане на възможност по въпроса за допуснати СПН на ДП да има компетентност да се произнася и Върховният касационен съд в рамките на производството по контрол на определенията от разпоредителното заседание, за да се гарантира поне в някаква степен стабилността на констатацията на първоинстанционния съд, обективизирана в разпоредително заседание.

Направено е и предложение законодателят да предвиди ред, по който недостатъци на обвинителния акт да бъдат изправяни до края на въззивното съдебно следствие, като основа за подобна идея могат да се разглеждат постановките в Решение от 21.10.2021г. на СЕС по дело С - 282/20.

Констатирана е липсата на основание делото да бъде връщано в етапа на разпоредително заседание само защото въпросите по чл.248 ал.1 т.4 - т.8 НПК не са разгледани. По тях становище може да се вземе и преди първото по делото съдебно заседание, без да се провежда ново разпоредително, ако съдебното или наказателното производство са били неправилно прекратени и това определение е отменено по реда на неговата проверка. Въпросите, които съдът ще обсъди, са организационни и с изключение на определението по отношение на мерките за процесуална принуда, не подлежат на въззивен контрол отделно от присъдата.

По отношение на въпроса по чл. 248 ал.1 т.6 НПК е констатирано, че независимо

че законодателят задължава съдът да се произнесе по „взетите“ мерки за процесуална принуда, следва да се съобразят правилата на общата част на НПК и да се приеме, че терминът е непрецизен. НПК позволява въпросът за мерките за процесуална принуда да се разглежда и същите да се налагат в съдебната фаза, което логично води до извода, че такива могат да се обсъждат и да се вземат за пръв път в разпоредителното заседание, а не само да се контролират вече изпълнявани. Предложено е *de lege ferenda* изменение в чл.248 ал.1 т.6 НПК и разглежданият въпрос да бъде преформулиран като отпадне думата „взетите“, доколкото няма пречка да бъдат поискани в самото разпоредително заседание такива мерки или съдът служебно да постанови такива. Направена е съпоставка с уредбата на мерките за процесуална принуда в НПК и е установено, че някои от мерките за процесуална принуда, които взима съдът в съдебната фаза, не подлежат на въззивен контрол, като например мярката по чл.70 ал.1 НПК по аргумент от чл.70 ал.3 НПК, предвиждащ контрол върху съдебния акт само ако мярката се налага в досъдебната фаза. В такъв случай няма логика ако мярката за процесуална принуда е взета в разпоредително заседание да подлежи на контрол, но ако е наложена в по-късен момент, да е без възможност за въззивен контрол.

Разгледани са становищата в доктрината и съдебната практика, които гравитират около поведението на страните при обсъждане на въпросите в разпоредителното заседание и в частност на този по чл.248 ал.1 т.3 НПК, приемайки, че ако са наведени доводи за СПН на ДП разглеждането на делото незабавно е невъзможно. В дисертационният труд обаче е стигнато до извод, че няма значение дали в разпоредителното заседание са изложени възражения за допуснати процесуални нарушения или не, след като съдът е счел оплакванията за неоснователни и ако страните изразят съгласие делото да бъде гледано незабавно по правилата на чл.252 НПК, няма пречка за това. Установено е, че единствената хипотеза, в която текстът на чл.252 НПК следва да се тълкува корективно, е в случаите на постановен в разпоредителното заседание отказ на съда да конституира частен обвинител.

Разгледан е въпросът за компетентен орган и момент на предаване на съд на обвиняемия. Обсъдени са становищата в доктрината по отношение на органа, който предава на съд – дали това е прокурорът или съдът, като аргументите на авторите са систематизирани с оглед поддържаната теза. В дисертационния труд е прието, че това е самият съдебен състав, провел разпоредителното заседание като са изложени допълнителни аргументи от вече наличните в доктрината.

Отделено е внимание и на кратката характеристика и общите принципни

положения на новия за НПК институт на очевидната фактическа грешка – чл.248а от НПК, като същият е сравнен с института на изменение на обвинението – чл.287 от НПК и са очертани положителните тенденции за деформализиране на наказателния процес що се отнася до възможността обвинителния акт да подлежи на несъществени корекции, без да се връща делото на досъдебна фаза. De lege ferenda е предложено да се предвиди възможност актове на съда, които не подлежат на отмяна или ревизия от издалия ги съдебен състав, да могат да бъдат обект на процедура, подобна на тази, предвидена в чл.248а НПК. Изложена е тезата, че в хипотезата на чл.248а НПК би следвало съдът изрично да посочи, че счита очевидната фактическа грешка за отстранена с оглед извършеното от прокурора действие. Преди това трябва да вземе становището на страните, които могат да се противопоставят на действията на прокурора, ако с тях той се е опитал да подмени първоначално обективизираната си в обвинителния акт воля. Съдът следва да се произнесе с определение, с което да констатира успешното или не отстраняване на ОФГ.

§ 5 ПУБЛИКАЦИИ

1. Правомощия на съда при разглеждане на наказателно дело в разпоредително заседание с подсъдим, страдащ от разстройство на съзнанието, което изключва вменяемостта – сп. Съвременно право 1/2023

2. Кой са „всички страни“ при решаване на делото със споразумение в съдебното производство по смисъла на чл. 384, ал. 3 НПК? – сп. Съвременно право 2/2024

3. Решаване на въпроса по чл.248 ал.1 т.8 НПК за насрочването на съдебното заседание и предпоставки за незабавното разглеждане на делото след разпоредителното заседание – сп. "Общество и право" – предадена и приета за печат в бр. 1/2025